

texty

číslo 5
jaro 1997

13. prosince

13. prosince 1996 se uskutečnil v kavárně Pod klenbou ve Vsetíně 1. večer Textů. Bylo plno: plno chuti něco uslyšet, o něčem si popovídat, na stole plno sklenic a v předsálí u baru plno cigaretového kouře. Nechyběl kromě pana Mojmíra Trávníčka nikdo, kdo do tří dosavadních čísel Textů něco napsal a o něco se v nich pokoušel. V tomto smyslu byla nepřítomnost pana Trávníčka zcela omluvitelná, neboť on se o nic pokoušet nemusí, protože takřka všechno umí.

Jakub Chrobák přivedl s sebou kapelu Ležérně a vleže, zajímavé muzikanty, v jejichž hudbě krásně recituje trubka. Zádumčivě, zasněně a přece odhodlaně. Jiří Hrabal přijel z Olomouce s kamarády, kteří recitovali a hráli, navíc si hráli a přihrávali navzájem a pohrávali s přítomnými. Vydávají časopis Kecy, který je opravdu pravdivý, zvláště proto, že je upovídáný. Majitel knihkupectví Malina ze vsetínského Dolního města, které oslavilo právě počátkem listopadu 5 let své existence, přišel se dvěma svými kolegy a pařížským fejetonem, který byl mírně skeptický a hodně nostalgický. René Kočík uvedl překlad inaugurační řeči čerstvé nositelky Nobelovy ceny za literaturu z Polska (viz text uvnitř čísla) a dokázal, že si vedle ukrajinštiny dobře rozumí s polštinou a navíc věří s paní laureátkou, že básnictví není zcela mrtvo. Šéfredaktor Textů Pavel Kotrla si přivedl bratra Michala a Michal Kotrla bratra Pavla. Michal však s sebou i stín, o němž zkušenost vědí, že ho nelze překročit. Nikdo z přítomných netušil, že je to stín smrti. Bohužel, talentovaný Michal, jehož absurdní minipovídky dokázaly zvěstovat mnoho ze světa netušené krásy a nápaditosti, už nežije. O Vánocích nám připomněl, co je to bolest ze ztráty a nenahraditelnosti. Proto se pokoušíme něco z 13. prosince, času předvánočního, přenést i do tohoto čísla. Vždyť Michal přece tyto texty do Textů připravoval a zůstane v nich pořád s námi.

Dalibor Malina

Kontaktní adresy:

Pavel Kotrla
Bystřička 267
756 24

Knihkupectví Malina
Dolní náměstí 347
Vsetín 755 01
tel. (0657) 61 1089

C Z E Ś Ł A V M I Ł O S Z

TAK MÁLO

Tak málo řekl jsem.
Krátké byly dny.

Krátké dny,
Krátké noci,
Krátké roky.

Tak málo řekl jsem.
Nestihl jsem.

Srdce mé znavilo se
Nadšením,
Rozpaky,
Horlivostí,
Nadějí.

Morda leviatanova
Už zavírala se nade mnou.

Nahý ležel jsem na březích
Ostrovů pustých.

Do propasti mne s sebou strhla
Bílá velryba světa.

A doteď nevím,
Co byla pravda.

L E O P O L D S T A F F

SIAMSKÉ SESTRY

Nekonečnost a Nicota,
dvě sestry siamské,
zrodily jednoho boha.

z polských originálů přeložil Pavel Kotrla

B Á S N Í K A S V Ě T

Wisława Szymborska

(...)Dnešní básník je skeptický a podezřívavý dokonce - a možná že především - sám k sobě. (...) V anketách a rozhovorech používá označení literát nebo dává přednost povolání, které ke svému básnickému stavu normálně vykonává. Jako by se trochu styděl. Připouštím, i filosof se může cítit lehce na rozpacích. Avšak jeho situace je poněkud lepší, neboť má více možností, jak ozdobit svou profesi jakýmsi vědeckým titulem. Profesor filosofie - to zní velice vážně!!

Neexistují profesori poezie. Za prvé by to znamenalo, že básnická tvorba je záležitostí speciálního studia, regulárně vykonaných zkoušek, že je věcí teoretických přednášek a pěkně zarámovaných diplomů. Což by nakonec vedlo k tomu, že aby se člověk stal básníkem, nestačí archy papíru popsané těmi nejjiskřivějšími verši, nýbrž jen jakýsi orazítkovaný list.(...)

Ve šťastných zemích, kde není možno lidskou osobnost lehce ponížít, touží být básníci vydáváni, čtení a rozebírání. (...) Ještě v prvních desetiletích našeho století měli básníci v oblibě šokovat své okolí svým excentrickým chováním, které jim a také jejich tvorbě přinášelo nemalý užitek - vstupovali ve známost, v povědomí. Avšak vždy musela přijít chvíle, kdy opravdový básník ze sebe za zavřenými dveřmi shodil všední kabát, všechna cinglárka a další poetické doplňky své výstřednosti a stanul v tichém očekávání sebe samého nad bílými nepopsanými listy papíru.

Věc charakteristická. Je vytvářeno mnoho dokumentů, které přibližují životy velkých vědců a umělců. Přáním každého ambiciózního režiséra je vytvořit autentický obrázek tvůrčího procesu, Není těžké úspěšně zachytit práci vědce: laboratoř a její přístroje, křivule, ve kterých cosi bublá. Není těžké natočit film o malíři, filmy o hudebnících naplní jejich hudba. To vše je možno vnímat, avšak nevyovídá to nic o zvláštním stavu vědomí, které je nazýváno inspirace.

Nejtěžší práce režisérova je s básníky. Jejich tvůrčí proces je beznadějně nefotogenický. Básník sedí za stolem nebo leží na kanapi, s nevzrušeným pohledem se dívá z okna, občas zapíše několik veršů, z nich polovinu zase seškrτά. Uplyne hodina, ve které se vlastně nic neděje.

(...) Inspirace, nadšení není výsadním právem jen básníků nebo umělců. Existuje, existovala a bude vždy existovat skupina lidí, které inspirace

pravidelně navštěvuje. Jsou to všichni ti, kteří si své povolání mohli vybrat: mohou to být lékaři, učitelé či zahradníci. Jejich práce je pro ně neustálým dobrodružstvím se spoustou nezodpovězeným otázkám. Z každého vyřešeného problému se vždy vyrojí tisíce nových. Inspirace, ať už je čímkoliv, rodí se z neustálého "nevím". Není takových lidí na světě mnoho. Většina obyvatel této planety pracuje, protože musí. Oni si práci nevybírají, vybírá si ona je.

(...) Různí vládcové, diktátoři a demagogové, kteří vládou s pomocí několika hlasitě vykřičených hesel a frází, vykonávají svou práci s láskou a s horlivou snahou. Avšak oni "vědí". Vědí to, co vědí a to jim postačuje ke všemu a navždy. Nic jiného poznat netouží, neboť by to mohlo oslabit jejich argumenty. Ale veškerá nauka, která se sebe nevytěžává stále nové a nové otázky, stává se časem mrtvou a smrtelně nebezpečnou pro celou lidskou společnost.

Proto si hrozně cením onoho jednoho malého slůvka "nevím". Kdyby si Isaac Newton nedovedl položit tuto otázku, jablka v zahradě by na jeho hlavu mohla padat po desítkách a on by je jen s velkou chutí pojídal.(...)

Básník, je-li skutečným básníkem, neustále v sobě žije a chrání svoje "nevím". Každé jeho dílo je pokusem odpovědět na tuto otázku. Vždy se však dostaví chvilkové znejistění, kdy básník začíná tušit, že jeho odpověď byla jen dočasnou a absolutně nedostačující. Pořád dál hledá odpověď, až nakonec výsledky jeho znepokojení samým sebou, sepnou literární historici velkou sponkou a uloží do složky s názvem "tvorba".

(...) Cokoliv vypovíme o tom obrovském divadle, do kterého máme každý vstupenku na směšně krátkou dobu, cokoliv si o něm pomyslíme, tím vším je básník udiven. Udivuje zejména to, co se vymyká všeobecně známému a uznávanému. (...)

Ano, v obyčejném jazyce, který se nezastavuje nad každým slovem, užíváme všichni spojení "všední život", "všední svět". Avšak v jazyce poezie, kde se každé slovo váží, není nic všedního a normálního. Žádný kámen a žádná nad ním oblaka. Žádný den a po něm noc.

Vypadá to, že ještě hodně dlouho bude potřeba básníků.

/kráceno/

Vybrané části z projevu, který přednesla laureátka Nobelovy ceny za literaturu pro rok 1996 polská básnička Wislawa Szymborska 7.12.1996 při přebírání ceny ve Stockholmu.

Překlad z polštiny René Kočík

JAN OREB DOMA

.....

*Moře už jsou plná utonulých lkarů
tak sedím na břehu
a plivu po nich pecky od švestek*

Mrzlo. Zdvihl jsem si límec kabátu a neobratně klopýtal po kluzkém chodníku směrem k náměstí. Byli stejní. Myslím lidi. Stejní jako všude jinde. Ale přece jen. Jsem doma. Já. Jan Oreb.

Kavárny se plnily touhou po teple. Sálající van mne vtáhl do té nejsvůdnější. Není kam spěchat. Byl jsem dlouho pryč a nikdo neví, že přijedu právě dnes. A jedno kafe mi udělá dobře. Vstoupil jsem a rozhlížel se, ke komu bych přisedl. Brýle se mi v mžiku zamlžily. Tápavě jsem nahmátl starý kapesník v kapse od kabátu, abych je očistil. Kavárna se naplnila šepotem. Malé město. Už jsem málem zapomněl. Město, v němž v místních novinách vycházejí milostné dopisy a nejžhavější klepy vždy na první straně. Kronika této obce je dostatečně černá. Nervózně jsem si nasadil brýle a díval se kolem sebe. Připadalo mi jako bych stál opět polonahý ve vyznačeném kolečku před vojenskou komisí. Bylo tak malé, že mi přečnívaly buď palce nebo paty. Marně jsem se snažil vtěsnat do vymezeného prostoru. Způsobilý? Nezpůsobilý. Krčil jsem prsty v botech. Konečně přívětivý pohled. V rohu kavárny usrkávala čaj lvuška. Jistě. Taky mě poznala. Měla pořád stejně dětská očka jako tenkrát a stejně bázlivý, ale nezadržitelný, plachý smích. Zнала jen pár slov, přesto jsme si rozuměli. Když jsem odjížděl do B., bylo jí to líto. Řekla mi jenom: Ty. Zbytek jsem pochopil z jejího těkavého úsměvu. Sedl jsem si vedle ní. Pochichtávala se, pozorovala mne, kroutila si vlasy a omotávala je okolo prstů. Byla bláznivá. Více a jinak než všichni ostatní. Dal bych si kávu, ale pohledy od vedlejších stolků mi sevřely hrdlo natolik, že bych stejně nebyl schopen polykat. Musel jsem pryč. Než jsem se zvedl, rozloučili jsme se letným dotykem.

S ulehčením jsem za sebou zavřel dveře. Poslední z pohledů se roztříštil o sklo a stekl do mezery mezi okenicemi. Rychle jsem vykročil, abych se zbavil posledních zbytků pozornosti. Vzduch byl však překvapivě tíživý i na ulici. Potkával jsem různě pokřivené obličejy s udiveně tázavýma očima. Naštěstí po chvíli přihopkala Ivuška i se svým bezprizorním úsměvem. Ulevilo se mi. Šla vedle mne a něco nesrozumitelného si broukala. Přestal jsem ji vnímat a přemýšlel, co říct nejdříve, až přijdu domů a o čem vůbec mluvit. Zanedlouho jsem měl připraveno pár možných variant. Není divu, vždyť jsem je měl ve skutečnosti promyšleny už dávno a do detailů. Když jsem zase procítl, Ivuška už vedle mne nebyla. Ani mě to nepřekvapilo. Její cesty neměly cíl. Ona vlastně po cestách nechodila. Byla příliš svobodná pro jakýkoli cíl.

Otočil jsem se. Stála o pár kroků za mnou. Něco mě na ní zarazilo. Chvíli jsme se na sebe dívali. Pak odvrátila pohled k tabulím na druhé straně cesty. Přišla ke mně, chytla se mého rukávu a táhla mě za něj přes silnici. Blížili jsme se k nástěnkám, na nichž visela úmrtní oznámení. Nemám to rád. Vzpouzel jsem se, ale bál jsem se jí vytrhnout, abych jí neublížil. Cosi mi ukazovala a chichotala se, neboť smích ji opět ovládl i přes veškerou její snahu mu alespoň tentokrát zabránit. Abych jí vyhověl, přeletěl jsem zběžně oznámení a chystal se k odchodu. Strnul jsem, jakmile se mi zpětně vybavilo jméno na krajním parte. Chvatně jsem se vrátil a s úlekem četl: Jan Oreb. Otec, pomyslel jsem si. Začal jsem důkladně číst: Dne 22.1.1996 zemřel Jan Oreb. Poslední rozloučení se uskuteční 25.1.1996 v L.. To bylo včera. Zrak se mi svezl na pozůstalé: matka - Anna, otec - Jan. Tělo se mi roztřásl. Rozběhl jsem se a zastavil až u domu. Ztěžka jsem lapal po dechu a po zvonku. Čekal jsem. Čekal jsem na vysvětlení. Před branou očiště. Za dveřmi se ozval nevrlý hlas: No jo, dyť už jdu. Otevřela mi matka: Co zvoníš! Zás nemáš klíče ? A šla do kuchyně. Nechápatě jsem vstoupil: Kde je otec ? V garáži.

Ráno jsem odjel.

.....

M I C H A L K O T R L A

T O R Z A

VLOHY

Byl jednou jeden silenec a ten se rozhodl, ze bude delat picoviny. K veceru , kdy uz mnoho lidi zaleza do svych ukrytu , zacina v sobe objevovat skryte vlohy. Jeho vlohy spocivaji v tom , ze mlci.

HULKA

A jednou sel jeden starec a ten se rozhodl , ze bude chodit o berli . A tak jednoho krasneho dne urezal strom a z nej si vyrezal hulku. Ale co se nestalo, jak tak kraci hulka se mu pripletla pod nohy, zakopl o ni a zlomil si vaz.

PES

Byl jeden pes a ten se rozhodl, ze bude stekat. Ten pes stekal dva dny a tri noci. Pak k nemu prisel jeden kluk a ten po nem hodil kamenem. Psisko se leklo, v krku mu zaskocil jazyk a udusilo se.

BLBEC

Blbec, tak mu rikali, a to byl, chte nechte navzdory svemu osudu. Mnohokrat se snazil nebyt tim, cim byl a jednoho dne se mu to povedlo. Vse zacalo tim, ze vynalezl tak zname, nami obdivovane heslo proti ochlupaceny m nehtum. To vedlo k tomu, ze byl obdivovan lidmi, jez ho drive odsuzovali. Ale popularita ho tak zmamila, ze byl jeste vetsi blbec nez drive.

STASTNA RODINKA

V jedne male, tiche, temer nezname rodine se zacali vsichni bat. Tato rodina byla velmi bohata, ale v jejich sidle panovalo desne ticho, to predevsim proto, ze meli obavy z nezazivnych veceru. Az jednoho dne napadlo clena teto rodiny, ze by mohl zalozit hrbitov. Od te doby cela rodina prekypuje dobrou naladou.

STRUNA V OKU

Jeden synek, nevím odkud byl, šel a něco nacmaral na zed. Druhý den šel stejným směrem a dlouhým zamysleným pohledem pozoroval svůj výtvar a řekl si: Přeštruna v oku.

KOLECKO

A jednou zase jeden mamut přemyslel a vymyslel kolečko. A jelikož to byl velký objev vyhynuli vsichni.

A TAK SE STALO

Jedna skupina přemnoženého hmyzu se rozhodla, že bude létat ptákům přímo do zobáku. A tak se stalo. Mimochodem jejich heslo bylo „ Vsichni a nebo nikdo“. To vše mělo za důsledek, že vyhynul celý druh hmyzu.

TUNEL

Jeden blázen, vcelku normální, asi něco jako můj pes, šel tunelem jenž neměl konce. Po delší době si to uvědomil a začal zmatkovat. Když už byl psychicky na dne vzbudil se.

VSEDE, VLEZE I VESTOJE

Šel cestou necestou pulku svého života. Někdy jí značil někdy ne. Sem tam na ni pohlížel kamenem. Později mu to nestačilo a tak zbudoval dálnici bez začátku a konce. Po ní jezdil ve dne i v noci a jestli neumřel, jezdí po ní dodnes.

VLOCKA

Setřil energii tím způsobem, že pobíhal zbesile po krajině a chytal sněhové vločky. Tyto vločky zachráněné před dopadem na zem házel do kbelíku, z kterého je posléze vylil do vodní nádrže, u které byla elektrárna.

PAPIR

Uvědomil si, že z papíru jde udělat mnoho věcí a tak se cínil. Delal malé i velké potvůrky, které se lidem líbily. Nejvíce však byly v oblíbenosti papírové lesy. Pak začal tvořit z plastu.

PLETIVO

Byl číslo, už když se narodil, měl tvar devatnáctky. To vše se projevilo v následujícím průběhu jeho života. Pletivo! Pletivo! A šel dál.

JADERKO

Objevit jádro věci bylo pro něj důležitější než cokoliv jiného, a tak chodil po krajině, kde se zdálo, že vše není. To byla sice pravda, ale na druhé straně si vyjasnil mnoho věcí, na které by nikdy nepřišel.

KAMEN

Kutalel se kamen a ten s sebou vzal další. Už se kutaleli celou věčnost, a při tom vychutnávali krásu krajiny, když už se jim dalo nechtelo. Síly jim vyplivly a tak se kochali okolím v klidu.

KANALKY

Když se zase jednou nudil, začal uvažovat. Později založil spolek pro ochranu kanalizací, tím vstoupil do podvědomí většiny občanů. A jak začali upravovat kanalky a jiné odpadní stoky, začali se lidé stěhovat do nich. Jeden z důvodů byl ten, že tam bylo intimnější prostředí než na povrchu.

VOZICEK

Videl vozík, co měl tři kolečka. Tento vozíček byl ke všemu nově natřený, chtěl ho. Melo to ale malý háček a to ten, že byl úplně zdravý. Nedalo mu to a trochu se zmrzčil. Povedlo se. Teď si alespoň poradně zaježdí.

MOUCHY

Byl pěkný den a to snad i proto, že mouchy byly příliš unavené a proto nemohly vzletnout ani nad kotníky. Když jsem tak krácel a poslouchal, jak mi krupou pod nohama, připadal mi spanek. A tak jsem se nechal unášet rytmem praskajících much až jsem došel k houpačce, na ní jsem si posleze lehl. Představoval jsem si, kolik by jich asi prasklo, kdybych spadl ze sitky na zem.

BUBLIFUK

A tak se rozhodl. Svazal konce peti strun z basove kytary do jednoho maleho, uhledneho uzlicku. Z nej roztahl zbyte konce do ruznych svetovych stran a pripevnil je. Cely tento vytvor propletl strunou, kterou vzdy nosil pridratovanou na krku. Tento svuj vytvor nakonec polil mydlovou vodou a zbesile na nej foukal. Ke svemu udivu spatril, ze vzletly ctyri mydlove bublinky.

NAVOD K POUZITI

Nadbytecnou kuzi uriznete a cinte tak, dokud ji nebudete mit vic nez dost. Jestlize jste tak udelali, nezbyva vam nez ji jenom sesit a dat ji do pruvanu. Mezitim co kuze bude schnout, vytvorte hmotou, nejlepe hlinou, tvar, ktery se vam libi. To jiz mate kuzi poradne proschlou. Ted svuj vytvor povlechte kuzi, sesijte a dilo je hotovo. Nyni se kochejte svym pohledem na svem dile.

Pozn.: Nedoporucujeme odriznout vetsi cast kuze.

ZILETKY

Byly dve ziletky vedle sebe, nutno dodat, ze byly v hrnku. A jak tam postavaly, neprichazely ani slova na jazyk, zacaly busit do hrnku. Hrnek znicily a samy se ztupily.

LET

Nechal se unaset teplem ovzduchim, jez bylo nasyceno drobnymi kapkami podvecerniho deste. A jak tak temer letel, dosel tam, kam chtel, alespon si to myslel. A na tom miste potkal dalsi letce a leteli svorne spolu dal.

TEN DEN

Byl to ten den, kdyz jsem vysel z domu. Potacel jsem se mezi oblaky zvireneho prachu a narazem chtiveho vetru. Navzdory temto prekazkam dosahl jsem sveho cile stastny z toho, jakou vibraci takoveto prekazky mohou udelat.

ROZHOVOR S VIRILIEM

Paul Virilio je současný francouzský filosof, urbanista, poukazující na důsledky medializace společnosti, ale také historik vojenství a architektury. Pozornost upoutal zejména svou teorií dromologie či "estetikou mizení" (vzhledem k stále rostoucí rychlosti vnímání, která již dosáhla mezí, při nichž pojmy prostoru a času ztrácí pro člověka smysl, dochází k mizení věcí v toku obrazů). Následující výtah z rozhovoru byl převzat z čas. Le Monde prostřednictvím anglického překladu dostupného na Internetu:

Jaký je váš názor na budování informačních dálnic ?

Pokud je vůbec něco imperiální, tak jsou to určitě komunikační dálnice. Uvědomuji si totiž, že dálnice vznikly společně s fašismem. Nejprve Mussoliniho autostrády a potom Hitlerovy říšské Autobahnen byly použity jako strategické cesty při obsazení zemí východního bloku. Tehdy ještě samozřejmě nebyly dálnice určeny jen pro zábavu, jak je tomu nyní. Ale přesto se divím, že se reklamní agentury odvážily použít právě tento výraz.

Uvědomuji si také, že předchůdcem Internetu byl Arpanet, síť sítí pro ty, kteří se zabývali vojenským výzkumem. Proč to skrývat? Dálnice a utajený původ Internetu si jsou až příliš podobné a to je jeden ze znaků totalitní dimenze reklamy, dimenze, jež byla vyjádřena zavedením multimédií. Jsem jejich absolutním odpůrcem, i když samozřejmě neodmítám celosvětovou komunikaci.

Jaké budou následky zavedení multimédií do rodinného života ?

Zvyšující se počet rodin s multimediálními počítači povede k vzniku toho, čemu říkám virtuální město. Multimédia vytvoří něco jako město měst, městské hypercentrum. To způsobí revoluci ve vztazích k našemu bezprostřednímu okolí i k ostatním lidem. Bude to začátek urbanizace skutečného času. Jinak řečeno, vzniknou tak celosvětová hypercentra, kde skutečná města nebudou nic než předměstí, periferie. Virtuální města vyvstanou z časového stlačení, které způsobily telekomunikace.

Zapříčiní vznik tohoto města měst nějaká konkrétní nebezpečí ?

Každou novou technologii provází její konkrétní nehody. Vlákno bylo vyvinuto s vědomím

možného vykolejení, loď s možností ztroskotání. Ale všechny tyto nehody měly jen lokální charakter. Multimédia a okamžité komunikace s sebou přinášejí nepředvídatelné události. Rodiny budou vystaveny možnosti integrální katastrofy, která by měla na celý svět dopad srovnatelný s jaderným zamořením.

Jaké by byly následky takové integrální katastrofy ?

Elita bude žít ve skutečném čase v hypercentrech, zatímco vyhnanci ve "zpožděném čase" na předměstích. Železniční neštěstí měla vždy velice konkrétní následky: oběti na životech a raněné. Proto byla předpokládána již od začátku vývoje železnice. Oběti komunikačních superdálnic budou nehmotné. Tito lidé budou nezaměstnaní, budou se cítit ohroženi, budou trpět důsledky narušených sociálních vztahů.

A jak budou žít členové elity ?

Ve virtuální bublině. Nereálnost změní zákon blízkosti. Nyní známe bezprostřední blízkost. Takové jsou vztahy k rodičům nebo k přátelům. Vztahy z trhu a z fóra. A potom ještě mechanickou blízkost dopravy, jež vede k opuštění venkova a stěhování do měst. Komunikačními dálnicemi jsme dosáhli elektromagnetické blízkosti, která již existovala díky telefonu a rádiu. Ale už brzy se tato blízkost bude dotýkat našich smyslů: zraku, sluchu, hmatu, čichu, dokonce sexuality. Budeme ostatní milovat jako bychom milovali na dálku. Jsme již nuděni a obtěžováni těmi na blízku. Moderátora televizních zpráv známe lépe než souseda z vedlejších dveří. Brzy se stane, že jediní milující se lidé budou žít ve virtualitě.

Jaký bude dopad na společenský život ?

Přechod od vesnice přes trhové město k velkoměstu vytvořil nukleární rodinu. Megalopolis vytvořilo rodinu s jen jedním rodičem. Virtuální hyperměsto bude centrem potenciálního sociálního rozkladu.

Jaký nový fenomén by mohl vést k takovému rozkladu ?

Rychlost ! Bahníme se v rychlosti. Ve své poslední knize jsem toto téma rozvinul v teorii, kterou jsem pojmenoval "dromologie", podle řeckého slova "dromos" označujícího dráhu*. V průběhu času se lidé snažili zvýšit svou rychlost. Využili k tomu koně, loď, vlak, letadlo... . Ale všechny tyto rychlosti byly relativní, což znamená, že neovládly celý prostor. Dnes jsme dosáhli meze, kterou nelze překročit - mez

rychlosti světla. To s sebou přináší globalizaci času. Světový čas předbíhá čas místní. Ovšem s rizikem integrálních katastrof.

Ve své nejnovější knize mluvíte o šedé ekologii, která by měla doplnit zelenou ekologii. Co je to vlastně zač ?

Je to ekologie vzdálenosti. Potřebujeme vzdálenost. A zatím je její velikost zmenšována časovým stlačením světa až do nicoty. Absolutní rychlost umožňuje uvěznění ve světě, jenž se stal příliš malým. A tak se naše děti narodí do těsného světa. Opravdu existují ergonomické rozměry. Ve světo-městech ztratíme právě ty rozměry, které se dnes podílejí na kvalitě života ve skutečných městech.

* v angl. "course or track"; obvyklý český překlad řeckého slova "dromos" je však "závod" (Pozn. překl.)

z angl. přeložil Filip Tvrdý

(pro Texty upravil a úvodní poznámkou opatřil -jih-)

B Á R A N O S Á L K O V Á

Už vře voda k pantomimě
Už zalíváme kabáty
Rebecca v tercii i v primě

Už v ře
či poznáme se plynně
a mlíko skoro nepoznat

A kafe noci do Milána
expresem po zdi bez mapy

Prokřehlá láska na svatýho Jána
Snad tvoje zrnka polapím

Nasleplou lžičkou míchat v očích
než se ti, Sugar, rozpustím

Je malá mysl neúročit
Odplahočit se do pustin

Už v ře
ce pozná se to líně
Já můj pád ty tvůj vodopád

ÚTĚCHA Z POEZIE

Básník Ivan Slavík (1920) prožil většinu života v Hořovicích na Berounsku. Téměř padesát let tohoto venkovského exilu víceméně nedobrovolného neznamenal pro něho duchovní a tvůrčí izolaci. V době triumfujícího i skomírajícího barbarství, v letech tísně a dušeného hlasu vlastní poezie byla mu posilou a útěchou především práce nad překlady světových básníků, vědomí bratrství a solidarity s nimi, přes vzdálenosti jazyka a času. Vydal kolem pětadvaceti knih přeložené poezie, a k tomu je třeba přiložit několik desítek antologií, na nichž měl překladatelskou účast. A bezpočet básnických překladů v periodickém tisku a v rozhlase. Pro nakladatelství H+H sestavil nyní výbor LAMPA ÚTĚCHY. Umožňuje nám vhled na rozlehlé panorama světové poezie od předkolumbovských kultur amerického kontinentu, od evropského baroka (Milton, Gryphius) přes zakladatelské osobnosti moderní poezie (od Goetha přes francouzské prokleté básníky k německým expresionistům) až po básnický dnešek. Výbor je sestaven podle jazykových oblastí: aztécká lyrika, angličtina (v tom autoři američtí a novozélandští), francouzština, němčina, ruština, španělština (s příchylností k básníkům jihoamerickým).

Tato devadesátka básníků představuje pouze stopy Slavíkova celoživotního společenství s velkými a zejména láskyplně vyhledávanými zapomenutými básníky celého světa. Není to reprezentativní čítanka, která by sledovala nějaké výchovné a vzdělávací zřetele a usilovala o proporcionalitu. Nikoli, je to živá kniha básníkovy srdce a jeho lásky. Otevřenými stránkami vane pronikavě živý dech opravdové poezie, jímající a strhující čistým hlasem slova jemně odstíněného zkušeností a nekonečnou trpělivostí a pracovitostí básníka-překladače.

Sešli se zde básníci nejrůznějších osudů, rozdílných kultur a vzdálených staletí (informují o nich poutavé medailonky). Zdá se, že určitým spojujícím prvkem je zejména stesk nad konečností pozemského života a vanutí radosti nad jeho krásou i všudypřítomný smutek země, vyvažovaný závratí tušeného nekonečna. Podle Březinova verše "světlo umírá jenom příchodem ještě většího světla."

Světlo lampy na pracovním stole básníka v zapomenutém českém maloměstě bylo po léta pohlcováno "ještě větším, větším světlem" poezie nekončící plejády světových básníků. Jsme vděčni Ivanu Slavíkovi, že svou antologií umožňuje, abychom byli podílníky tohoto světla útěchy a lásky.

Mojmír Trávníček

BYL JSI PRACH A BUDEŠ!

Nepočítáme-li překlady, shrnuje veškerou dosavadní tvorbu básníka Zbyňka Hejdy kniha s lakonickým názvem BÁSNĚ (Praha, Torst 1996). Jeden jediný svazek, dílo za uplynulých čtyřicet let. Uvážíme-li, o jak dlouhé časové období se jedná, nebude nám těch necelých 290 stran poezie připadat, ve srovnání s autory mnohasvazkových spisů, nijak rozsáhlé.

Po jejich přečtení člověka až zamrazí, když si uvědomí, o jak kompaktní námětový celek se jedná. Hejda je z těch autorů, o kterých platí, že po celý život píšou jednu jedinou knihu. Od první až do poslední stránky nás doprovází monotematický leitmotiv - uhranutost smrtí. Svým dílem jí básník vystavěl pomník, který je zároveň věnován existencialistům, expresionistům z počátku století, ale i Františkovi Halasovi, Richardu Weinerovi nebo Georgu Traklovi, Vladimíru Holanovi, autorům, pro které představuje smrt, podobně jako pro Hejdu, inspiraci k tvorbě.

Tito autoři, ale i mnozí další (K. H. Mácha) bývají připomínání v recenzích jednotlivých Hejdových knih, při hledání autorova básnického rodokmenu. Možno říci, že mezi recenzenty zde panuje vzácná shoda. Dokonce i Milan Blahynka ve své knize Pozemská poezie (1978), kde odsoudil autory sdružené kolem časopisu Tvář, tyto Hejdovy kořeny rozpoznal, i když jenom proto, aby tendenci *srůstání spiritualismu s existencialismem* mohl vzápětí odsoudit. Smrt a úzkost s ní spojená se tehdy jaksi nehodila k duchu doby, nebyla v módě.

Soudě podle vzrůstajícího ohlasu na každou novou Hejdovu básnickou sbírku, je tomu nyní možná jinak. O leccěms svědčí i cena Revolver Revue básníkovi udělená, i ceny další, jimiž byl ověnčen. Jak mezi kritiky, tak mezi čtenáři, se Hejdova poezie těší stále většímu zájmu. Je až s podivem, jak velkého

ohlasu se dostalo poslední sbírce VALSE MELANCOLIQUE. Pokud správně počítám, tak Michael Špirit uvádí ve své sedmdesátistránkové ediční poznámce k této knize recenzí devět, ale pravděpodobně jich bude ještě víc, protože existuje nejméně jedna další, Špirem nezmíněná (pozn.: Nebylo by marné vidět případný doslov právě zmíněného autora k této knize, protože pokud se ediční poznámka rozrůstá do těchto rozměrů, mohlo by se stát, že doslov by byl rozsáhlejší než mnohaleté Hejdovo dílo samotné.).

Teskné eleganci této poslední sbírky se podléhá snadno. Tempo valčíku je podmanivé, sice neveselé, ale Hejda je příliš dobrý hudebník, aby hudbou, kterou hraje, nenudil, nebo aby mu v ní nástroje zaskřípaly. Dokonce se dočkáme i nových melodií. Zatímco v předchozí tvorbě byla v neustálém popředí jeho zájmu přítomna smrt, v této sbírce ustupuje poněkud stranou. Místo ní je zde zachyceno stáří, respektive stárnutí jako proces, sled snů a vzpomínek na věci, osoby a přátelé. Jakýsi dokument ubíhajícího života. Cyklus se pomalu završuje.

A na jeho konci, v čase a světě reklam, kde smrt je nepřítomná, se ozývá staré: "Memento mori!". Možná, že hlasem stále silnějším.

Pavel Kotrla

MÓDNÍ NA STARÁ KOLENA

Neuběhl snad ani rok a Vangelis Papathanassiou vydal své další album. Uvažujeme-li pouze o jeho volné sólové tvorbě, předcházela předposlední desce "Voices" pětiletá pauza (od "The City" z roku 1990). V ní vydal samozřejmě své dva nejlepší soundtracky: "Blade Runner" a "1492 - Conquest of Paradise".

Vangelis měl vždy v oblibě, a stal se tím proslulý, tématická alba. I nejnovější "Oceanic" tvoří uzavřený celek, kterému se dá jen máloco vytknout. Skladby na něm by se daly charakterizovat jako sbírka zážitků z moře. Jsou dokonale oddechovým, nikoli nudným, poslechem. Kontrastují starším deskám, zejména těm ze sedmdesátých let, které se zabývaly mnohými závažnými tématy.

Oproti předešlému albu "Voices", které

působilo poněkud rozpačitě (ač má všechny skladby poměrně vysoké úrovně, není možné se ubránit dojmu, že jich tam polovina nepatří), je to velmi těsné přiblížení k vrcholům jeho tvorby reprezentované především deskami "Heaven and Hell", "Direct" a "The City".

Vangelis se nikdy nebál experimentů. Snaha o originalitu mu byla vlastní (např. deska "Invisible Connections" - kde zašel až příliš daleko). Několik nových motivů lze vysledovat i na "Oceanicu" (viz "Islands of Orient", "Aquatic Dance"). Není to samozřejmost, uvědomíme-li si, kolik alb má za sebou.

Již přes 30 let se věnuje elektronické hudbě. Dá se říct, že za tu dobu ji přivedl téměř k dokonalosti. A nestagnuje. Přichází stále s něčím novým. Uvědomuje si, že jen s dokonalým provedením by si nevystačil a dříve či později by se mohl stát nudným.

Díky několika komerčně úspěšným skladbám z poslední doby se u nás stal na stará kolena módním. Za svou dlouholetou práci si zaslouží uznání. Přejme mu i ten komerční úspěch...

Jiří Fiala

DRAŠNAR, DRAŠNAR,...DRAŠNAR!

Knížka Jiřího Drašnara Desperádos informačního věku, která vyšla v nákladu 1000 výtisků v r. 1992 v Pražské imaginaci, prošla celkem bez povšimnutí a valného zájmu. Když jsem v r. 1996 požádal majitele Pražské imaginace Dr. Václava Kadlece, poté, co se mezi vsetínskými čtenáři a mladými literáty začalo o Drašnarovi mluvit, o zaslání dalších deseti výtisků k prodeji, vyhověl mi zcela bez problémů. V roce 1996 se objevila další próza Jiřího Drašnara, vydaná nakladatelstvím Atlantis, s krkolomným názvem: O revolucích, tajných společnostech a genetickém kódu. Pro úplnost je třeba dodat, že nakladatelství Academia Drašnarovi vydalo v porevolučních Čechách knížku Hazardní hry (1995). Ta jde však svým zaměřením poněkud mimo náš zájem.

Tak jako dokáže být Drašnar výřečný ve svých prózách, tak je skoupý na slovo o vlastní osobě. Ze záložky prózy O revolucích, tajných společnostech a

genetickém kódu se dovídáme pouze fyziognomické daje, jež by nepochybně zaujaly krásné dívky (185 cm, 87 kg, modré oči...), z poznámky Desperáda pak suché údaje, dost bohaté na dva životy, s dodatkem informací z kádrového spisu. Každopádně je Jiří Drašnar osobnost pozoruhodná, zajímavá, silně nonkonformní, nespokojená se světem a sama sebou, duch nezkrotný, oscilující mezi tvrdým, naturalistickým pohledem či postojem a poetickým zjihnutím, kteréžto polohy se dají těžko předem odhadnout. Tak je lépe nechat se náladami je provázejícími spíše vést. A čtenář opravdu nepřijde zkrátka.

Pokud si vzpomínám, prózami Jiřího Drašnara se podrobněji, a jak je u něj zvykem i pečlivě, zabýval pouze Milan Jungmann v Literárních novinách, kde přiléhavě způsob Drašnarova psaní označil jako "epický gejzír".

Drašnar má autorské ctnosti, které se v Čechách nevidí a v české soudobé produkci zjevně chybí. Drašnar nežvaní, nehledá úniky v popisech, nevyžívá se v reflexích, v nichž by byl schopen zužitkovat všechno, co zná z nejrůznějších společenských věd, neuhýbá do stran, není pozér. Pojmenovává věci přímo a drsně, osoby mají jména, která jsou dokonce v obecném povědomí (Desperádos). V Desperádovi informačního věku se sice ještě sám především hledá, pokouší jazyk i ostrost svého vidění, jakož i trpělivost čtenáře - ve třech částech prózy využívá po způsobu modernistů tří rozdílných stylů, v Revolucích už buduje román, který i přes jisté kompoziční rozvolnění stopuje osudy členů jednoho rodu od 16. století až do našich dnů. Píše příběhy jako svědectví o dějinách českého ducha a české duše, jež svou strohou bezohledností vyvolávají husí kůži. Vše v duchu: Ejhle, člověk! - s hlasitým dějinně poučeným povzdechem.

Jiří Drašnar žije po emigraci od r. 1980 v Kalifornii. Ve své nespoutanosti velmi přesně vnímá náš čas, svědčí o tom mimo jiné i jeho brilantní charakteristika Ameriky a její soudobé kultury (Desperádos, str. 148 a násl.), a skvěle reflektuje náš čas český. Řekl bych, že ze spisovatelů, kteří se objevili po r. 1989, nejzřetelněji.

Dalibor Malina

CYNIK, RADOSTNĚ PÍŠÍCÍ

Dvě doposud vydané prozaické knihy Jiřího Drašnarů se na první pohled vyznačují poněkud podivnými názvy, ale nad obyčej výstižnými: *Desperádos informačního věku* (1992) a *O revolucích, tajných společnostech a genetickém kódu* (1996). Už v nich je obsaženo autorovo příslušenství k současnosti i záliba v nejrůznějších vědách přírodních a společenských.

Nahlédneme-li do *Slovníku spisovného jazyka českého* (1. díl A-G, 1989, 2. vydání) na stranu 307, zjistíme, že slovo *desperát* (dříve *desperád*, *desperado*) znamená člověka ze zoufalství ke všemu odhodlaného, zoufalého odvážlivce, zoufalce. Tyto postavy před námi v knize *Desperádos informačního věku* opravdu defilují, jedná se o generaci dospívající na konci šedesátých let, v době poněkud nešťastné. Na pocitu marnosti ovšem nic nemění ani následující léta, ani emigrace a následná změna prostředí. V čase informačního věku není kam utéci, kam se schovat. Člověk prchá nejenom před společností, ale především sám před sebou. Avšak celá tato snaha Drašnarových postav má v sobě cosi ze sisyfovské marnosti počínání.

Desperádos obsahují tři části: *Mozky, smečky, koncentráky*; *Migrace*; *Café Jungle*, které vznikaly v průběhu dvanácti let (1979-91), ale které přesto tvoří pozoruhodně se doplňující celek. První část byla dopsána ještě před autorovou emigrací a zachycuje dění tuzemské, další dvě části jsou věnovány emigraci a následnému americkému pobytu, který není líčen v barvách zrovna růžových, spíše podle přísloví: z deště pod okap. Přes jistou kompoziční rozkolísanost působí *Desperádos* strhujícím dojmem.

Svůj podíl na tom má i způsob, jakým byla napsána. Nenapadá mne vhodnější označení než chrlení. Chrlení slov v jednom nepřetržitém a strhujícím proudu, na kterém se podepsala i Drašnarova původní profese filmaře. Jeho oko zvyklé na vnímání světa skrze objektiv kamery se nezapře. Tato zkušenost vidění a schopnost z viděného vybrat to nejdůležitější nebo divácky nejpřitažlivější se promítá i do jeho vnímání literárního. Dodejme, že ku prospěchu věci. Čtenář není zatěžován rozvleklým blábolením, ale je vlečen bez oddechu kupředu.

To, co je popisováno, má totiž své reálné zázemí, bylo viděno nebo prožito, těžko říct, zda samotným autorem, ale autobiografických prvků je v textu přítomno hned několik.

Druhá Drašnarova kniha O revolucích, tajných společnostech a genetickém kódu přináší posun. Zde už nelze mluvit o autobiografickém příběhu, ale o románu. Autor předkládá kompozičně propracovanější příběh, který zcela jistě nezklame milovníky Márquezových románů (viz Lásku za časů cholery a Sto roků samoty). Podobně jako on i Drašnar podává příběh, který započal kdesi dávno v minulosti, ale který doposud je obsažen v genech účastníků děje.

Tato sága započala v temném zavánějícím středověku a je dovedena až do současnosti. Příběh si po celou tuto románovou dobu udržuje své logické vazby. Pravda, je narušován mnohými odbočkami, podkapitolami a vsuvkami, ale to vše jenom přispívá k tomu, aby se čtenářova pozornost neotupila. (Ať se ještě někdo snaží tvrdit, že čtení je pouze pasivní činnost!) Pouhé reprodukování tohoto příběhu se mi jeví zbytečným a proto se zříkám. Věnujme se spíše tomu, co bývá autoru někdy vyčítáno.

To, co by čtenáře u méně nadaného autora/vypravěče, mohlo pobuřovat, je u Drašnara popisováno jako samozřejmá součást života. Jakákoli nařčení z obscenity a perversnosti jsou dílem nepochopení a úzkoprsosti. Skeptický pohled na lidské konání, sex a lásku, má své opodstatnění a není v knize obsažen proto, aby pouze lacině šokoval. Spíše je dokladem lidského zápasu s pomíjivostí, dokladem věčného zápasu Erosu a Thanatosu.

Drašnarovy prózy jsou do očí bijícím příkladem toho, že próza doposud nevyčerpala své možnosti a že tvrzení o nemožnosti velkého příběhu a velkých vyprávění nejsou tak zcela podložená. Drašnar si našel cestu, po které se ještě stále dá kráčet. Konce té cesty naštěstí zatím nevidět...

Pavel Kotrla

J. Drašnar: Desperádos informačního věku, Pražská imaginace 1992, 223 str.

J. Drašnar: O revolucích, tajných společnostech a genetickém kódu, Atlantis 1996, 255 str.

KNIHKUPEC V PAŘÍŽI

DALIBOR MALINA

I Montparnase je na podzim lehce nostalgický se svým listím, s graficky působivým obrazem bezradných holých stromů. Nic však neslevuje, stejně jako celá Paříž, ze své výtvarnosti. Děje spontánně plynou, podloženy noblesní samozřejmostí a sebejistotou. V tomto městě může být člověk v každém okamžiku pln toho, za čím přijíždí, co chce vnímat a přijímat. Třeba elegantně oblečených dívek a dam, dlouhonožých mulatek, pozlacených kaváren a kavárniček s usměvavými tvářemi za sklem a samozřejmě: zboží, zboží. A knih.

Paříž je plná knih. Jako by jejich děsivou tíží chtěla předznamenat počátek konce síly slova, jeho vyčerpání až ke stařecké sešlosti, která šustí v rukou, pod nohama a snad se v krátké budoucnosti vetře do každého pootočení hlavou.

Paříž má své velké knižní domy. V jednom z nich, u Giberta juniora na bulváru Saint-Michel nabízejí spisovatelé v tisíci podobách svou přízeň čtenářů. Je tady celý dlouhý pult s knihami o Brigitte Bardot v čele s jejími vzpomínkami na leccos, i na chladného Alaina Delona. Jsou tady knihy o spisovatelských hvězdách, o krásných domech spisovatelů a malířů a knihy o jejich přítelkyních. Totéž o politicích a osobnostech, které "zdobí" mimořádné činy, včetně vražd. Je to podivný a nepřehledný svět. Knížky o ničem, o slovech, ve slovech bez významu. Mezi nimi staré dobré výpovědi o Francii a Francouzích dávno zmizelých a mrtvých.

Francouzi uctívají své klasiky. A v této změti letos podivná absence ještě nedávno podivuhodných Čechů. Pouze Hrabal a někdejší Moravák Milan Kundera v podobě paperbackové, vázané i idylicky gallimardovsky konzervativní. Vše z Kundery, včetně posledních esejů a románu Pomalost, v regálech speciálně označených jeho jménem. Takové regály mají jen Hugo, Shakespeare, Flaubert a jim podobní. Kunderovy knihy jsou však také v úzkostné samotě přepravek vedle pultů, i na cestě k těm, z nichž se knihy prodávají za pět, deset, patnáct či dvacet franků.

Vedle zákaznicky přeplněných knižních domů jsou však i tichá knihkupectví, nejkrásnější ta ve čtvrti Odeon, třeba Librairie Victorion, Edition de la table ronde, L'escalier - snad, ale přece jen naděje v udržení váhy slova. Ticho pro naslouchání druhému. Jako by tady blížká Sorbonna nedovolovala uniknout prapůvodnímu významu řeči a schopnosti sdělovat více než kontury viděného.

L'escalier, malé tiché knihkupectví mezi ulicemi Monsieur de Prince a Casimir de Lavigne. 12. října tady podepisoval svůj román 82 letý rodák z Bukoviny Gregor von Razzori. Můj malý objev. Obdivuhodně silný (snad ve více významech, dílo má 795 stran) román *Le mort de mon frère Abel* (Smrt bratra Abela) u nás neznámého autora patřícího k vídeňské literární tradici první poloviny našeho století. Román o Evropě, o proměně jejího ducha, zapříčiněné válkami, gesty politiků a diktátorů, revolučními poryvy a přeryvy. Také román o víře v humanismus, navzdory tiše se vkrádající skepsi ke smyslu soudobého lidského počínání. V listu *La croix* ze 16. září pařížský kritik Michel Crepu píše: "Evropa: román, to je věc. Od Valery Larbauda k Milanu Kunderovi přináší tento způsob odhalování lidské podstaty na starém kontinentu nejkrásnější plody. Není román, který nám dnes Gregor von Razzori nabízí, závěrem, velkolepou předzvěstí blížícího se konce?"

V přílivových vlnách nesoucích stovky nových titulů čteme náznaky soumraků bohů - poslů lidskosti - Stefana Zweiga, Thomase Manna, někdejších Američanů v Paříži a hlouběji - třeba de Montaigna.

Ve výtvarné Paříži, pod plakáty s letošním literárním výročím roku - týkajícího se spisovatele a ministra kultury z let 1959-1969 - André Malraux (jeho ostatky byly přeneseny před několika dny do Pantheonu), šumí spodní proud otázek o budoucí povaze umění a literatury zejména. Ve věčném městě se skrytou, ale v osudových znameních zjevovanou budoucností vítr listuje v záplavě knih až k v paměti hluboce ukryté stránce básnické knížky milovaného Jiřího Pištory, jehož verše ospravedlňují svět upřímně sdělovaných slov:

A listí padá,
kolem tvého okna padá,
aby ti bylo šťastně líto,
že padá listí.

